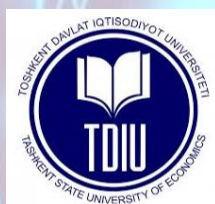

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ
ВАЗИРЛИГИ
МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

**ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

**ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА
МЕНЕЖМЕНТ ВА КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВНИНГ АҲАМИЯТИ**

халқаро илмий-амалий конференцияси маъруза тезислари тўплами

**Ўзбекистон, Тошкент ш.,
2020 йил 20 май**

ва бошқа шунга ўхшаш активларга сарфлаш бевосита хусусий маблағлар эвазига амалга оширилган инвестицияларга мисол бўла олади.

Бироқ республикада қулай инвестиция иқлимини ҳосил қилишга кўмак берувчи омиллар ва уларнинг ўзаро таъсирлашув механизмларини комплекс ўрганиш орқада қолмоқда. Оқибатда акциядорлик жамиятлари акцияларини хорижий стратегик инвесторларга сотишни фаоллаштиришнинг шакллари ва усуллари бўйича амалий тавсиялар ҳали етарли даражада эмас.

Шу билан бирга, Ўзбекистонда ўтказилган корхоналарни хусусийлаштириш, фонд бозорини такомиллаштириб бориш ва жойларда корпоратив бошқарув амалиётини жорий қилиш жараёни капитал бозоридан корхона заруратлари учун молиявий ресурсларни жалб қилиш жараёнининг фаоллашиши учун иқтисодий шароитни – инвестиция иқлимини ҳосил қилди.

*А.Н. Хамзаев, ассистент,
ТДИУ*

БАНКЛАРНИНГ ФОНД БОЗОРЛАРДАГИ ИНВЕСТИЦИОН ФАОЛИЯТИНИНГ ЎРНИ

Ривожланган мамлакатлар иқтисодиётининг банк тизими, яъни уларнинг инвестицион фаолияти орқали миллий иқтисодиёт ривожига ижобий таъсир этиб, жаҳон иқтисодиётининг ривожланиш тенденцияларини ижобий томонга ўзгартириб юбормоқда.

Бунга ҳозирги COVID-19 пандемия эълон қилинганлиги сабаб иқтисодий инқироз шароитида устувор вазифа этиб белгиланган мамлакатимиз иқтисодиётининг рақобатбардошлигини ошириш, юқори технологияларга асосланган янги корхона ва ишлаб чиқариш тармоқларининг жадал ривожланишини таъминлашга қаратилган кенг кўламли чора-тадбирларни амалга ошириш ва корхоналарга давлат томонидан солиқ ва кредит таътиллари бериш орқали эришилмоқда.

Банкларнинг инвестицион фаолияти деганда, нафақат уларнинг активларини асосий замонавий фондларни тиклашга қаратилган кредит сиёсати, балки улар ўз активларини эмитент сифатида молия бозори активларига эмиссияли қимматли қоғозлар ва фонд қийматликларни чиқариш, жойлаштириш, уларни қайта сотиш учун сотиб олиш ва брокер ҳамда дилерлик, агентлик, халқаро ва Америка депозитар тил хатларининг ҳисобини юритиш, бу бўйича клиринг тўловларни амалга ошириш ва шу кабиларни киритиш мумкин.

Лекин ҳозирги кундаги бозорларда товарларга талабнинг кескин пасайиши уларнинг бозор баҳолари пасайишига олиб бормоқда ва бу халқаро фонд бозорлари ва уларнинг асосий кўрсаткичлари тенденцияларига ҳамда жаҳон иқтисодиёти ривожига ва бозорлар ривожига турли хил тарзда таъсир этмоқда.

Пул-кредит сиёсатининг ўта қатъийлаштирилиши иқтисодиётдаги инвестицион фаолликнинг сусайишига олиб келиши мумкин. Унинг асоссиз юмшатилиб, кредитлаш ҳажмларининг кескин оширилиши эса истеъмол ва

инвестицион талабни рағбатлантириш билан бир қаторда инфляция даражасининг кескин ошиб кетишига ҳам сабаб бўлади.

Шунингдек, жаҳондаги йирик банкларнинг даромадлари таркибини таҳлил этганимизда эса қуйидагилар аниқланди. Жумладан, Франциянинг Paribas bank ининг даромадлари таркибида: омонат, қарз ва кредитдан келаётган даромад жами даромаднинг 62,26 %ини, сотиш учун рухсат этилган молиявий фондлардан келаётган даромад 13,21 %ни, хеджир инструментларидан келаётган даромад 6,86 %ни, қимматли қоғозларнинг фиксирланган даромадидан келаётган даромад 5,46 %ни, молиявий лизингдан келаётган даромад 3,98 %ни ва бошқа хизматлардан келаётган даромад 12 %ни ташкил қилмоқда¹.

Ривожланган мамлакатларнинг Bank Of Amerika, Citigroup, Barclays, Deutsche Bank, UBS ва MIZUHO BANKлари даромадлари таркибига назар ташласак, улар ҳам кўпроқ чет эл валютасидаги депозитлар, давлатлар ва хусусий секторларнинг халқаро ва евро кўринишда муомалага чиқарилган қимматли қоғозларга, деривативлар бозорлари активларига қўйиш ташкил этилганлигининг гувоҳи бўлди.

Демак, дунёдаги йирик банклар ўз активларини жойлаштиришдан асосий мақсади инвестицион портфелларни диверсификация қилиб бораётганлиги ҳисобланади.

Мамлакатимиз банк тизимидаги ҳолатларда эса даромадларини шакллантириш давлатнинг монетар (пул-кредит ва валюта) сиёсати асосий йўналишларидан келиб чиққан ҳолда жорий этилаётганлиги ва унга қабътий амал қилинганлиги маълум бўлмоқда. Унда банклар даромадларининг жами банк даромадидаги улушида кредит ва лизинг муносабатлари ҳиссаси энг юқори улушга тўғри келган.

Жорий йилда республикамизда амалга оширилаётган ижтимоий-иқтисодий ҳамда инвестицион сиёсат, асосан, иқтисодиётдаги ялпи талаб, яъни истеъмол ва инвестицион талаб ҳажмларининг жадал ошишини қўллаб-қувватловчи характерга эга бўлиб, айнан мазкур омил мамлакатдаги иқтисодий ўсиш ва инфляция жараёнлари ҳамда умумий макроиқтисодий ҳолатнинг шаклланишида муҳим аҳамият касб этди.

Мамлакатимиздаги юқори инвестицион фаоллик шароитида реал эффектив алмашув курсининг ўсиши маҳаллий маҳсулотларнинг ички ва ташқи бозорлардаги рақобатбардошлигини пасайтириб, импорт ҳажмининг ортиши ва ташқи савдо балансининг манфийлигига маълум даражада таъсир ўтказди. Банкларнинг инвестицион фаолияти орқали ўзларининг молиявий ликвидлилиги ва тўлов лаёқатига ҳамда халқаро миқёсдаги ишончли инвестицион операциялари натижасида иқтисодиётнинг барқарор ўсишини таъминлашга таъсир этмоқда.

Бу, ўз навбатида, банкдан ташқари пул айланишининг олди олинишига таъсир этади ва банкларнинг иқтисодиётни барқарор пул маблағлари билан

¹⁶⁴ Государственное регулирование рыночной экономики. Учебник. / Под ред. И.В. Кушлина. – М., 2005. С. 335, 784.

таъминлашга қўшимча имкониятлари очилади. Шунингдек, бу мамлакатнинг барқарор ўсиши ва аҳолининг иш билан бандлик даражасини оширишга хизмат қилади. Ўз навбатида, мазкур ижобий ҳолатлар мамлакатдаги макроиктисодий кўрсаткичларни оширади ҳамда мамлакат иқтисодиёти рейтингини яхшилашга хизмат қилади.

Иқтисодиётда давлат ресурслари ҳисобидан кредитлаш ҳажмларининг юқори суръатларда ошиши ҳам иқтисодиётда истеъмол ва инвестицион талаблар ошишига олиб келди.

Ў.А. Ҳайдаров,
мустақил тадқиқотчи, ТДИУ

АКЦИЯДОРЛИК ЖАМИЯТЛАРИНИНГ ИНВЕСТИЦИОН ЖОЗИБАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВ МЕХАНИЗМЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни кенг жалб этиш, акциядорлик жамиятлари фаолиятининг самарадорлигини тубдан ошириш, бўлажак инвесторлар учун уларнинг очиклиги ва жозибadorлигини таъминлаш, замонавий корпоратив бошқарув услубларини жорий этиш, корхоналарни стратегик бошқаришда акциядорлар ролини кучайтириш учун қулай шароитлар яратиш ҳозирги кунда долзарб масала бўлиб қолмоқда.

Шу сабабли корпоратив бошқарув тизимини янада ривожлантиришнинг асосий йўналишлари этиб қуйидагиларни эътироф этиш мақсадга мувофиқ:

халқаро тажрибани чуқур таҳлил қилиш ва шу асосда замонавий корпоратив бошқарув услубларини жорий этиш, ишлаб чиқариш, инвестиция, моддий-техник, молиявий ва меҳнат ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш;

чет эл капитални иштирокида акциядорлик жамиятларини ташкил этиш, акциядорлик жамиятларига хорижий инвестицияларни кенг жалб қилиш учун қулай шароитлар яратиш;

эски бўлинмалар ва лавозимларни тугатиш, замонавий халқаро стандартлар ва бозор иқтисодиёти талабларига мос янги бўлинма ва лавозимларни жорий этишни инобатга олган ҳолда, акциядорлик жамиятларини бошқариш тузилмасини тубдан қайта ташкил этиш;

акциядорлик жамиятларини стратегик бошқариш, бошқарув ходимларининг самарали фаолиятини назорат қилишни таъминлашда акциядорлар, жумладан, миноритар акциядорлар ролини ошириш;

етакчи хорижий таълим муассасалари билан ҳамкорлик асосида бошқарув ходимларини тайёрлаш ва уларнинг касб даражасини ошириш, шунингдек, акциядорлик жамиятларида раҳбарлик лавозимларига чет эллик юқори малакали менежерларни жалб қилиш [2].

Иқтисодиётда инвестиция фаолиятининг ривожланиши, ички ва ташқи инвестицияларни жалб этишнинг кўлами, йўналишлари ва самарадорлиги бевосита инвестиция муҳитига боғлиқ.